

РАДОСАВ С. РИСИМОВИЋ*
Криминалистичко-полицијска академија
Београд

УДК 343.711
ИД БРОЈ 192626956
Монографска студија
Примљен: 05.04.2012
Одобрен: 25.05.2012

ОБЈЕКТ РАДЊЕ КРИВИЧНОГ ДЕЛА КРАЂЕ**

Сажетак: Крађа је кривично дело против имовине и прописана је чланом 203 Кривичног законика Србије. У нашем кривичном законодавству постоје три облика крађе: обична крађа, тешка крађа и ситна крађа. Осим тога, разбојништво и разбојничка крађа су кривична дела чије чињење подразумева остварење обележја бића основног облика крађе, али уз испуњење додатних услова који се односе на употребу силе или претње од стране учиниоца. Према томе, нема сумње да је крађа најважније дело у групи кривичних дела против имовине, а значај кривичноправне заштите имовине у сваком друштву не треба посебно образлагати. Кривичноправна литература и судска пракса велику пажњу поклањају решавању многобројних недоумица које се односе на кривично дело крађе. Због ограниченог простора, тема рада је, пре свега, објект радње кривичног дела крађе, мада ће бити речи, због њихове међусобне повезаности, и о другим обележјима бића тог дела. Први део рада се односи на одређење појма покретне ствари у кривичноправном смислу. Посебна пажња је посвећена разматрању захтева да ствар код крађе мора бити туђа.

Кључне речи: крађа, ствар, покретна ствар, туђа ствар

* risimovicradosav@yahoo.com

** Овај рад је резултат реализовања научноистраживачког пројекта под називом „Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција”. Пројекат финансира Министарство просвете и науке Републике Србије (број 179045), а реализује Криминалистичко-полицијска академија у Београду (2011–2014). Руководилац пројекта је проф. др Саша Мијалковић.

Увод

Поред објекта радње кривичног дела, основна обележја крађе у нашем кривичном законодавству су радња (одузимање) и намера учиниоца да присвајањем туђе покретне ствари себи или другом прибави противправну имовинску корист. И у енглеском праву крађа има објективне (*actus reus*) и субјективне елементе (*mens rea*): (1) присвајање (2) ствари (3) која припада другом су објективни елементи, док се субјективни односе на (4) несавесност учиниоца и (5) намеру да се од другог лица ствар трајно одузме (Allen, 2001: 387). Закон који регулише крађу из 1968. године (*Theft act*) прописује: „Крив је за крађу ко несавесно присваја ствар која припада другом, с намером да се од другог лица ствар трајно одузме.” (Heaton, 1998: 199). С друге стране, Кривични законик Шпаније у члану 234 прописује да крађу чини „ко у намери прибављања користи одузме туђу покретну ствар без пристанка власника” (Duran, Alcoy, 2004: 75).

Интересантно је да законодавац у Шпанији не захтева за остварење крађе намеру прибављања противправне имовинске користи. То становиште заступа и судска пракса у тој земљи, јер према Пресуди Врховног суда Шпаније од 18. септембра 1998. године, корист у смислу тог дела не подразумева само корист која се може новчано изразити, већ било који тип вредности или добити коју учинилац жели да постигне, укључујући и намеру да ужива у ствари коју је одузео (нпр., ужива у лепоти уметничког дела), или намеру да се хвали одузетом ствари. Шпанска кривичноправна литература критикује тако широко тумачење појма користи, који „на тај начин губи своје првобитно значење” (Perez et al., 2005: 242). Истиче се да тако схваћен појам користи код крађе може водити апсурдним осудама (нпр., групе новинара који су „украли” предмете у верским објектима с намером да направе документарни филм о пропустима у обезбеђењу тих објеката). Услов за постојање крађе као основног кривичног дела против имовине треба да буде намера прибављања имовинске користи, док се, у супротном, евентуално може говорити о остварењу неког другог кривичног дела. Јасно је да је деликт тежи уколико је циљ присвајања прибављање имовинске користи, због чега је потребно посебно инкриминисати такве поступке. Наравно, чињенично је питање да ли је у конкретним случајевима субјективни елемент крађе остварен.

Спорно је да ли намера прибављања противправне имовинске користи постоји уколико учинилац одузме туђу покретну ствар с намером

да је привремено користи и након извесног времена врати. Према једном мишљењу, у том случају се не може говорити о крађи (Лазаревић, 2006: 570). Поједини шпански аутори такође сматрају да то кривично дело може бити остварено само у случају намере учиниоца да неповратно одузме ствар од легитимног држаоца (Perez *et al.*, 2005: 244). С друге стране, сматра се да квалификација дела зависи од тога да ли се ствар која је објект радње употребом троши. Уколико коришћењем ствар престаје да постоји или се умањује њена вредност, учињена је крађа, за разлику од одузимања ствари „само ради привременог коришћења које не умањује вредност ствари” (Стојановић, 2010: 515). То становиште треба прихватити јер је реалност да одређене ствари после употребе немају никакву материјалну вредност. На пример, лице А купи улазницу за концерт познате рок групе. Лице Б одузима улазницу и одлази на концерт, након чега је враћа лицу А. Јасно је да искоришћена улазница представља само обично парче папира. Њена вредност, која се огледала у праву доносиоца да уђе на стадион у време одржавања концерта, трајно је изгубљена. Једноставно, одузета је улазница а враћа се безвредно парче папира. Из тога произлази да је лице Б учинило кривично дело крађе.

Као што је већ речено, законодавац у Енглеској прописује да крађа постоји уколико се утврди намера да се од другог лица присвојена ствар трајно одузме. Језичким тумачењем се може доћи до погрешног закључка да ће у тој земљи учинилац крађе бити увек осуђен, без обзира на то што је накнадно вратио ствар која је објект радње. Да ли то значи да ће дело лица које присвоји музички уређај јер жели да слуша музику бити квалификовано као крађа, иако је исти враћен власнику после извесног времена? Према кривичноправној теорији и судској пракси кључни критеријум за квалификовање дела је намера учиниоца у време присвајања ствари (Allen, 2001: 420). Уколико суд утврди да је у време присвајања ствари оптужени имао намеру да ствар пре или касније врати, искључена је намера да се од другог лица ствар трајно одузме, тј. искључено је постојање кривичног дела крађе.

Ту треба рећи да се намера учиниоца да ствар присвоји или врати власнику утврђује у сваком конкретном случају узимајући у обзир све релевантне околности. Тако, уколико лице А без сагласности комшије узме његову косачицу за траву, која после извесног времена буде пронађена у гаражи учиниоца, јасно је да су остварена обележја бића крађе. С друге стране, уколико лице А после употребе остави косачицу у свом дворишту, на месту на коме је власник може лако уочити, дело се не може квалификовати као крађа. Према томе, важно је нагласити да на-

мера учиниоца да ствар врати не мора бити остварена или јасно изражена, већ је довољно да произлази из околности случаја.

Покретна ствар као објект радње крађе

У нашој теорији је ствар одређена као „предмет материјалне природе који може бити објект притежања и који има одређену вредност” (Стојановић, Перић, 2009: 136). Схватање да је ствар материјални део природе који има економску вредност заступљено је и у шпанској доктрини (Perez *et al.*, 2005: 241). Према томе, ствар која нема никакву вредност не може бити објект радње кривичног дела крађе. Уопштено, висина вредности ствари нема значаја за постојање тог кривичног дела, али може утицати на квалификовање радње учиниоца као обичне, тешке или ситне крађе, или искључити кривично дело применом института дела малог значаја. Премда, не може се очекивати да степен кривице учиниоца буде низак, што је, између осталог, услов за примену института дела малог значаја из члана 18 Кривичног законика Србије, а да истовремено буде остварен субјективни елемент крађе (намера прибављања противправне имовинске користи). Притежање је фактичка власт на ствари (објективни елемент), која подразумева и вољу да се влада на ствари (субјективни елемент притежања) (Вуковић, 2009: 39). То значи да материјални делови природе који се не налазе у фактичкој власти човека (нпр., ваздух, киша, ветар) не могу бити објект радње кривичног дела крађе. Ипак, уколико неко успе да их стави под своју контролу, постају ствар код тог кривичног дела (нпр., кишница у базену). Узгред, у шпанском кривичном законодавству појам предмета крађе не обухвата течност и гас (инкриминише се њихово одузимање као посебно кривично дело) (Perez *et al.*, 2005: 241).

Неспорно је да људско биће не може бити објект радње кривичног дела крађе, између осталог, због тога што у односу на људско биће није могуће присвајање, тј. нико се не може понашати у односу на људско биће као да је његов власник. Међутим, то се не односи на делове тела који су одвојени од тела (нпр., коса, бубрези, узорак крви или урина) (Card, 1988: 294). У случају *R v. Welsh* (1974), учинилац саобраћајног деликта је узео и просуо сопствени урин који је дао у полицијској станици ради утврђивања алкохолисаности (Jefferson, 2007: 462). У погледу леша, у традиционалном енглеском праву (*R v. Sharpe*, 1857) заузет је став да тело умрлог није ствар, тј. да не може бити објект радње крађе (Geary, 1994: 109). Према доктрини у нашој земљи, леш или делови ле-

ша у начелу не могу бити објект радње крађе, осим ако имају имовинску вредност (Трешњев, 2005: 60). Слично томе, у модерној енглеској кривичноправној литератури леш није ствар код крађе, осим уколико се не употребљава за медицинска и друга научна истраживања и, у вези с тим, има одређену материјалну вредност (Jefferson, 2007: 461). Судска пракса у Енглеској заузима идентично становиште. У случају *R v. Kelly and Lindsay* (1998), један од оптужених је био уметник који је добио сагласност да уђе у просторије Краљевског факултета за хирургију, с циљем да му делови људских тела послуже као модели за израду уметничких дела. Међутим, он је заједно с другим оптуженим, који је био запослен као техничар на Факултету, извршио крађу тридесет пет делова људских тела (Elliott, Quinn, 2010: 195). Леш може бити објект радње кривичног дела крађе јер испуњава критеријуме које поставља горенаведена дефиниција ствари. Реч је о материјалном делу природе који може бити у притежању болнице, чланова породице (пре сахране), полиције или суда (за време прикупљања доказа), погребног предузећа или научнообразовних установа. Као што смо видели, леш може имати и одређену материјалну вредност и, сходно томе, у односу на њега се може предузети радња извршења кривичног дела крађе.

Упркос томе, поједини аутори истичу да су делови тела, чак и уколико немају посебне карактеристике због којих се може рећи да имају одређену имовинску вредност, подобни да буду објекти радње крађе под условом да се могу употребити, или да имају значај за учиниоца или неко друго лице (Allen, 2001: 388). То ће бити случај ако постоји намера да се употребе за трансплантацију органа, за утврђивање ДНК или као предмет који може послужити као доказ у кривичном или грађанском поступку. Уколико тај проблем посматрамо из перспективе нашег законодавства, сматрамо да ће крађа бити учињена у горенаведеним примерима само под условом да су остварена сва обележја бића тог кривичног дела, а ту, пре свега, мислимо на субјективни елеменат дела: намеру учиниоца да присвајањем делова тела за себе или другог прибави противправну имовинску корист. Другим речима, уколико је одузета било која ствар, укључујући и делове тела, али у конкретном случају није утврђена намера окривљеног да присвоји ту ствар, предузета радња се не може квалификовати као крађа (нпр., делови тела су одузети с намером да се изврши ДНК анализа и да се након тога врате). Такође, неопходна је и намера прибављања противправне имовинске користи, што је фактичко питање које се утврђује у сваком појединачном случају. Једноставно, уколико неко изврши одузимање делова тела с циљем да их у

поступку пред судом употреби као доказ с циљем доношења законите и правичне одлуке, није остварено кривично дело крађе.

За теорију и праксу кривичног права спорно је да ли исправе (нпр., чек, кредитна картица) могу бити објект радње крађе, јер је општеприхваћено мишљење да се потраживања и друга права не могу одузети с намером да се њиховим присвајањем за себе или другог прибави противправна имовинска корист (Алексић, 2009: 43). Наиме, чек сам по себи нема имовинску вредност и безвредно је парче папира, иако је јасно да се реализацијом чека може за себе или другог прибавити имовинска корист. У енглеској судској пракси, у појединим пресудама је заузет став да је чек ствар која се може присвојити у смислу крађе (*R v. Duru*, 1973), али је то становиште одбачено у случају *R v. Preddy* из 1996. године (Elliott, Quinn, 2010: 194). Треба прихватити мишљење да чек представља ствар чијим се одузимањем и присвајањем може прибавити имовинска корист, јер та корист може да произлази из саме вредности ствари (новац, злато, уметничко дело итд.) или из употребе ствари (чека) (Лазаревић, 2006: 568). Другим речима, објект радње крађе чека је сама исправа, а не вредност која се њеним коришћењем може прибавити. У енглеској теорији и пракси кривичног права такође преовладава становиште да су чек и друге исправе чијом се употребом може за себе или другог прибавити имовинска корист (акције, извозне квоте) објект радње кривичног дела крађе (Heaton, 1998: 208). Признаје се да чек сам по себи нема никакву вредност, али се горенаведено схватање образлаже неспорном чињеницом да се имовинска права која произлазе из чека могу остварити судским путем, тј. подношењем тужбе од стране имаоца (Geary, 1994: 91). Једноставније, ствар која је објект радње крађе чека није новац који ималац чека има на рачуну у банци, већ право да тужи банку и судским путем добије новац. На пример, лице Д има на рачуну у банци сто фунти и уколико му неко украде чек који гласи на сто фунти, лице Д и даље може да подигне сто фунти које му дугује банка. Према томе, имовина лица Д у банци није новац у назначеном износу, већ дуг банке који се може наплатити судским путем (Allen, 2001: 388). Тако долазимо до закључка да за теорију и праксу у Енглеској потраживање представља ствар која може бити објект радње кривичног дела крађе, што у нашој доктрини није прихваћено, као што је већ речено.

Посебан проблем код чека као објекта радње крађе представља утврђивање времена када је то кривично дело остварено. Да ли је крађа свршено дело у време предаје чека или у време реализације чека? У случају *R v. Navvabi* (1986), окривљени је отворио неколико рачуна у банци с лажним именима, а након тога је у казину плаћао чековима за

које је знао да немају покриће. Осуђен је за крађу која је, према мишљењу суда, у тој кривичној ствари свршена у време предаје чекова казину (Heaton, 1998: 208). Супротно томе, у случају *Tomsett* (1985) је заузет став да кривично дело крађе није остварено све док трансфер новца не буде окончан (Jefferson, 2007:463). Узроке тешкоћа с којима се суочавају судска пракса и теорија у Енглеској и различита мишљења о том проблему треба тражити у чињеници да се као објект радње сматра потраживање према банци, а не сам чек. У вези с тим постоји још један проблем: уколико се прихвати да је дуг банке према доносиоцу бланко чека објект радње крађе, тај дуг до тренутка предаје чека није постојао, а самим тим, никада није припадао неком другом осим учиниоцу, што значи да није остварен услов да ствар код крађе мора бити туђа.

У нашем законодавству, субјективни елеменат крађе је намера учиниоца да присвајањем одузете ствари за себе или другог прибави противправну имовинску корист. С обзиром на то, језичким тумачењем законског описа крађе долазимо до закључка да је дело остварено одузимањем чека (или друге исправе), иако он сам по себи нема имовинску вредност. Другим речима, констатација да ли је учинилац у конкретном случају одузимањем чека и његовим присвајањем прибавио имовинску корист нема утицаја на постојање кривичног дела. То, наравно, не значи да евентуално прибављање противправне имовинске користи нема никакав кривичноправни значај, јер ће та околност бити узета у обзир при одмеравању казне као отежавајућа околност.

Јасно је да је дело учињено уколико је објект радње бланко чек који гласи на доносиоца. Међутим, у нашој теорији и пракси је разматрано питање да ли постоји крађа уколико је радња извршења предузета у односу на чек који гласи на одређено име. Према једном мишљењу, крађа није остварена јер учинилац не може подићи новац, а чек је сам по себи парче папира које нема вредност, тј. није ствар код тог кривичног дела (Лазаревић, 2006: 568). Слично томе, истиче се да одузимање исправа може бити крађа само под условом да је учинилац могао да „без неких додатних услова искористи те ствари за прибављање противправне имовинске користи” (Мрвић-Петровић, 2010: 186). Ипак, крађа је остварена јер, као што је већ речено, услов за постојање тог дела није прибављање имовинске користи, већ намера да се иста прибави. Осим тога, не може се оспорити могућност да имовинска корист буде прибављена употребом чека који гласи на име, мада то подразумева и остварење неког другог кривичног дела (фалсификовање исправе), а не само крађе.

У енглеској кривичноправној литератури и судској пракси је разматрано питање да ли поверљиве информације могу бити објект радње

крађе. У погледу тог проблема судска пракса је у случају *Oxford v. Moss* (1979) заузела став да студент који је украо испитна питања не може бити кривично гоњен за крађу информација које су садржане у испитним питањима, мада може бити кажњен за крађу парчета папира (тј. документа који садржи поверљиве информације) уколико су остварени остали елементи тог кривичног дела (Geary, 1994: 91). Аналогно томе, пословне тајне не могу бити предмет крађе, што значи да уколико би неко украо тајни рецепт за кока-колу, према позитивном енглеском праву није остварио кривично дело. Према правилима грађанског права у тој земљи, оштећени може захтевати од суда забрану објављивања или злоупотребе тих информација. Осим тога, оштећени у грађанском судском поступку може тражити надокнаду штете. Кључни аргумент у прилог тој концепцији се своди на то да уколико неко дође до поверљивих информација (нпр., копирањем докумената), он не лишава другог информације, већ тајности исте која јој даје вредност (Allen, 2001: 390).

С друге стране, пословне тајне се могу наследити и продати, због чега се може поставити питање зашто не могу бити предмет крађе (Jefferson, 2007: 461). Даље, истиче се да информације имају вредност која може бити изгубљена или умањена уколико тајност као обележје информације више не постоји (Allen, 2001: 390). У савременом друштву, пословне тајне су веома често на мети учинилаца кривичних дела с циљем прибављања противправне имовинске користи (њиховом продајом конкуренцији или започињањем сопственог посла коришћењем пословних тајни), због чега је потребно инкриминисати радње којима се другом лицу неовлашћено учине доступним информације које представљају пословну тајну. Према позитивном праву у Енглеској, патент може бити објект радње крађе (Card, 1988: 293), док то није случај с поверљивим информацијама, што је контрадикторно само по себи. Такође, може се поставити и питање зашто радња извршења крађе (у енглеском законодавству „присвајање”) не може бити предузета у односу на пословне тајне ако је јасно да једино власник поверљивих информација има право да одреди ко има приступ истим. Тим проблемом се бавила и Законодавна комисија у Енглеској, која је дошла до закључка да постојећи прописи грађанског права не представљају примерену реакцију друштва нити примерену заштиту оштећених у случају крађе пословних тајни, због чега је неопходно прописати посебно кривично дело „неовлашћене употребе или одавања тајне” (Elliott, Quinn, 2010: 194). Такво решење је већ прихваћено у члану 240 Кривичног законика Србије који прописује кривично дело одавања пословне тајне.

Објект радње кривичног дела крађе може бити искључиво покретна ствар.¹ Покретна ствар је свака ствар која се може померити с једног места на друго место. У теорији је покретна ствар одређена и као ствар која се може померити или одвојити од главне ствари, а да се услед тога не поквари, оштети нити уништи (Ђорђевић, 2009: 109). Према томе, појам покретне ствари је шири у кривичном праву у односу на појам покретне ствари у грађанском праву. Наиме, према правилима грађанског права, неке ствари се сматрају непокретностима јер припадају непокретним стварима (нпр., цигле, врата, прозори, олуци, цреп, чесме итд.), док у кривичном праву имају статус покретних ствари. (Атанацковић, 1985: 463). Такође, поједине покретне ствари (нпр., пољопривредни алат), према правилима грађанског права се сматрају непокретностима јер су у функцији непокретних ствари (тзв. непокретности по намени).

Законодавац у Енглеској прописује (*Theft act*, Section 4(2), 1968) да непокретности, као и ствари које су саставни део непокретности или су одвојене од непокретности, у начелу не могу бити објект радње крађе. Прописана су и три изузетка од тог правила: 1) ствари које су саставни део непокретности, али и сама непокретност, могу бити предмет крађе уколико присвајање (*appropriation*) учини старатељ, пуномоћник, стечајни управник или друго лице које има овлашћење располагања непокретном ствари или њеним делом, а присвајање је у супротности с поверењем лица које даје овлашћење; 2) уколико учинилац који није држалац непокретности присвоји саставни део непокретности који је од ње одвојен и 3) уколико закупац непокретности присвоји саставне делове непокретности или објекте који су му предати на коришћење с непокретном ствари (Heaton, 1998: 213). Саставним делом непокретности у смислу горенаведене одредбе сматра се, на пример, камин у кући, док су објекти који су предати учиниоцу на коришћење с непокретном ствари пре свега зграде, али тај појам укључује и зидове или мостове (Card, 1988: 297). Наравно, зид може бити објект радње крађе само под условом да буде срушен, а цигле однете (Elliott, Quinn, 2010: 195). Према једном мишљењу, колиба која није причвршћена за бетонско постоље може бити предмет тог кривичног дела (Jefferson, 2007: 465). Решења прихваћена у енглеском кривичном законодавству су слична становишту теорије и праксе у нашој земљи. Најважнија разлика се огледа у могућности да и непокретност под горенаведеним условима може бити пред-

¹ Према томе, лице које помери ограду и противправно заузме туђе земљиште није остварило крађу.

мет крађе, али је то, као што је већ речено, изузетак од правила. У складу с горенаведеним и према нашој доктрини, плодови земљишта су предмет тог кривичног дела (нпр., песак или ископана земља) (Лазаревић, 2006: 569).

Према члану 112, ставу 16 Кривичног законика Србије, покретна ствар је „свака произведена или сакупљена енергија за давање светлости, топлоте или кретања, телефонски импулс, као и рачунарски податак и рачунарски програм”. Према томе, електрична енергија може бити предмет крађе, али под условом да је одузимање енергије учињено пре њеног проласка кроз мерни инструмент, јер би се у супротном могло говорити о остварењу кривичног дела преваре (Стојановић, 2010: 513). На пример, корисник, коме је искључена струја због неплаћања рачуна, пресеке инсталације под напоном између места прикључења и бројила и директно прикључи кућне електричне апарате на електродистрибутивну мрежу (Стојковић, 2005: 431; Allen, 2001: 390). Штета која се проузрокује електроенергетском систему у нашој земљи крађом електричне енергије у једној години мери се милијардама динара. Осим тога, у нашем друштву још преовладава свест о томе да је електрична енергија социјална категорија. Због тога би требало прописати у кривичном законик у посебно кривично дело које инкриминише искључиво крађу електричне енергије. Такво решење је прихваћено у шпанском (Perez *et al.*, 2005: 241) и енглеском (*Low v. Blease*, 1975) (Jefferson, 2007: 461) кривичном законодавству. Занимљиво је да, према енглеском праву, то посебно кривично дело биће остварено уколико учинилац користи телефон без дозволе власника стана који је одсутан, с намером да исти плати већи рачун за утрошену електричну енергију (Allen, 2001: 391).

Туђа ствар

Из законског описа крађе произлази да је објект радње туђа покретна ствар (члан 203 КЗС). Као што је већ речено, шпанско законодавство поставља исти услов за остварење крађе. Наравно, било би погрешно закључити да се ствар мора одузети од власника. Ствар је туђа уколико није у својини учиниоца (Мрвић-Петровић, 2010: 187). Такође, туђа је и ствар на којој учинилац има сусвојину, под условом да одузме целу ствар, а не сувласнички део који му припада (Стојановић, Перић, 2009: 136). У случају *Bonner* (1970), сувласник је продао ствар без сагласности другог сувласника, због чега је осуђен за крађу (Allen, 2001: 395). Туђа ствар је она која се налази у притежању другог лица, при чему није од

значаја да ли је то притежање засновано на неком правном послу (нпр., послуга) или постоји без правног основа (Атанацковић, 1985: 462). То практично значи да предмет крађе може бити ствар која се налази у притежању лица које је ствар такође украдо.

Законодавац у Енглеској, при одређивању објекта радње, определио се за формулацију „ствар која припада другом”, подразумевајући под тим присвајање ствари од лица које има притежање (*possession*), али и присвајање ствари од лица које има само фактичку власт на ствари (*control*) (Elliott, Quinn, 2010: 195). При одређивању појма притежања, поједини аутори истичу да оно може значити нешто више од фактичке власти на ствари (нпр., гост у ресторану нема притежање на прибору за јело који користи), али може значити и нешто мање од фактичке власти на ствари (нпр., закупац куће има притежање на стварима у кући и у време када је на послу) (Card, 1988: 299). Ту се може приговорити да притежање увек претпоставља фактичку власт на ствари, док у наведеном примеру закупац куће има притежање на стварима у њој без обзира на чињеницу да је тренутно одсутан, јер се ствари налазе у простору којим се генерално влада (Вуковић, 2009: 35).

У случају Turner (1971), оптужени је свој аутомобил оставио у сервису ради поправке. Након што је поправљен, оштећени механичар је паркирао поправљени ауто на улици у близини сервиса. Власник аутомобила је одвезао исти користећи резервне кључеве, иако није платио рачун, због чега је осуђен за крађу (Heaton, 1998: 215). Слично томе, члан 236 Кривичног законика Шпаније прописује посебан облик крађе, који је остварен уколико власник ствари или лице које предузима радњу уз сагласност власника одузме покретну ствар од лица које има притежање засновано на неком правном основу и на тај начин му проузрокује штету, уколико је вредност ствари већа од четири стотине евра (Duran, Alcou, 2004: 175). Супротно томе, у нашој теорији је прихваћен грађанскоправни појам туђе ствари, који, као што је већ речено, обухвата ствари које нису у својини учиниоца.

У складу с тим, напуштене ствари и ствари које никада нису имале власника не могу бити предмет крађе (Jefferson, 2007: 466; Perez *et al.*, 2005: 241). На пример, новине остављене на улици не могу бити одузете у смислу крађе. Да ли је ствар напуштена је фактичко питање, које судови решавају узимајући у обзир све околности конкретне кривичне ствари. У доктрини се сматра да уколико је власник ствари равнодушан у погледу судбине ствари, треба узети да је ствар напуштена (Allen, 2001: 395). Даље, чињеница да власник не намерава да је користи није довољна за претпоставку да је ствар напуштена. На пример, чињеница да је

ствар бацио у сопствено смеће а не било где, указује на то да власник жели да ту ствар однесе комунално предузеће, а не било ко (Allen, 2001: 395). Ствар која се налази на поседу неког лица није напуштена ствар (Лазаревић, 2006: 569). У вези с тим, у енглеској судској пракси је заузет став да није од значаја да ли власник поседа зна да се ствар налази на његовом поседу. У случају *Woodman* (1974), предузеће је продало металне предмете као старо гвожђе, али купац није однео све што се налазило на плацу, јер је проценио да поједини предмети немају велику економску вредност. Уверени да је однето све с плаца, радници предузећа, које је у том облигационом односу продавац, постављају око поседа жичану ограду, а на улазу упозорење да је забрањен неовлашћен улазак на посед. Упркос томе, учинилац је ушао на плац и однео оно што је остало од старог гвожђа. Осуђен је за крађу, јер је суд заузео став да постоји претпоставка да власник поседа има фактичку власт (control) на свим стварима на плацу (Heaton, 1998: 214).

Предмет крађе не могу бити ствари које немају власника, тј. ствари које представљају опште добро (нпр., дивље животиње, рибе), осим уколико су у нечијој својини или притежању (нпр., уловљена риба или дивља животиња) (Стојановић, 2010: 513; Perez *et al.*, 2005: 242; Card, 1988: 298). Законодавац у Енглеској прописује да дивље печурке, цвеће или воће нису предмет крађе, без обзира на то на чијем земљишту се налазе, осим уколико се не одвајају од земљишта и прикупљају у комерцијалне сврхе (нпр., ради продаје) (Geary, 1994: 109).

Противправним присвајањем изгубљене туђе покретне ствари, врши се кривично дело утаје из члана 207, става 5 Кривичног законика Србије. Међутим, у теорији се сматра да уколико учинилац зна ко је власник изгубљене ствари, остварена је крађа (Лазаревић, 2006: 569). Наше је мишљење да изгубљене ствари не могу бити објект радње код крађе, без обзира на то што учинилац зна коме припадају, јер нису у притежању власника. Изузетак од тог правила је ситуација када се изгубљена ствар налази у простору који је у притежању другог лица (нпр., у кући или гаражи), што практично значи да изгубљена ствар још није изван његовог притежања (Вуковић, 2009: 35).

За кривичноправну литературу и судску праксу је спорно да ли постоји крађа уколико учинилац наточи гориво на бензинској пумпи, а затим одвезе аутомобил без плаћања рачуна.² У енглеској судској пракси (*Edwards v. Ddin*, 1976) заузето је становиште да уколико возач у тренут-

² Исто питање се може поставити и у случају када гост у ресторану са самопослуживањем напусти исти после вечере без плаћања рачуна.

ку када је довршио сипање горива донесе одлуку да не плати рачун, дело не можемо квалификовати као крађу, јер гориво у време доношења одлуке више не припада бензинској пумпи (јер нема својину, притежање или фактичку власт на гориву). С друге стране, уколико је возач све време намеравао да не плати гориво, учињена је превара (McHugh, 1977) (Jefferson, 2007: 467). Закон о облигационим односима у нашој земљи, у члану 540, ставу 1 прописује да се посебном одредбом уговора може предвидети да продавац задржава право својине на ствари која је предмет купопродаје и после предаје ствари све док купац не исплати цену у потпуности. Према томе, не може се прихватити да крађа у горенаведеном случају није остварена, јер ствар више није туђа. Даље, узимајући у обзир одредбе нашег кривичног законодавства, може се закључити да превара не постоји, јер код тог кривичног дела оштећени нешто чини или не чини на штету своје или туђе имовине. Због тога се прихвата становиште према коме одузимање горива треба квалификовати као крађу, без обзира на околност што учинилац дела обмањује оштећеног, јер он обмањује док одузима (Вуковић, 2009: 52).

Литература:

1. Aleksić, Srđan (2009): *Krivična dela krađe: u teoriji i praksi*, Poslovni biro, Beograd.
2. Allen, Michael (2001): *Criminal Law*, London.
3. Atanacković, Dragoljub (1985): *Krivično pravo: posebni deo*, Službeni list, Beograd.
4. Card, Richard (1988): *Introduction to Criminal Law*, London.
5. Duran, Carlos; Alcoy, Francisko (2004): *Código penal con todas sus reformas comparados por artículos*, Valencia.
6. Đorđević, Đorđe (2009): *Krivično pravo: posebni deo*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd.
7. Elliott, Catherine; Quinn, Frances (2010): *Criminal Law*, London.
8. Geary, Rodger (1994): *Essential Criminal Law*, London.
9. Jefferson, Michael (2006): *Criminal Law*, London.
10. Lazarević, Ljubiša (2006): *Komentar Krivičnog zakonika Republike Srbije*, Savremena administracija, Beograd.
11. Mrvić-Petrović, Nataša (2010): *Krivično pravo: posebni deo*, Pravni fakultet Univerziteta Union, Službeni glasnik, Beograd.
12. Perez, Carmen *et al.* (2005): *Derecho penal: parte especial*, Madrid.
13. Seago, Peter (1994): *Criminal Law*, London.
14. Stojanović, Zoran (2010): *Komentar Krivičnog zakonika*, Misija OSCE u Crnoj Gori, Podgorica.

15. Stojanović, Zoran; Perić, Obrad (2009): *Krivično pravo: posebni deo*, Pravna knjiga, Beograd.
16. Stojković, Vesna (2005): Krađa električne energije kao specifično krivično delo, *Glasnik advokatske komore Vojvodine*, 9.
17. Trešnjev, Aleksandar (2005): *Teška krađa: u teoriji i praksi*, Intermex, Beograd.
18. Vuković, Igor (2009): O radnji oduzimanja kod krađe, *Zbornik radova Razvoj pravnog sistema Srbije i harmonizacija sa pravom EU*, Beograd.

Object of the Criminal Act of Theft

Summary: The subject of this study is the object of action for the crime of theft. The paper discusses a number of concerns that are related to the theme and appearing in court practice and theory of criminal law. An issue is whether the intention of acquiring unlawful material gain exists if the perpetrator deprives somebody of their movable property with intent to use it temporarily and return it after some time. In this regard, we accepted the opinion that the qualification of the act depends on whether the thing, that is the subject of the action, can be used up by using it. We found that the object in terms of the crime is a material part of nature which itself has an economic value, or the economic value resulting from its use. An object of criminal actions of theft can only be a movable thing. A standpoint is taken that it is considered as a moving thing not only thing that can be moved from one place to another, but the thing that can be shifted or separated from the main thing, without being broken down, damaged or destroyed. Finally, we concluded that the abandoned items, lost items and items that represent the common good cannot be the object of the criminal offense of theft.

Key words: Theft, Property, Movable Property, Belongs to Another